

РОЛЬ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми. Від якостей, якими володіє вчитель, залежить формування особистості його учнів, а отже, розвиток держави та суспільства в цілому. Перед педагогом стоїть надзвичайно важливе завдання – зацікавити та навчити кожну дитину, розвивати та вдосконалювати свою професійну майстерність. Учні хочуть бачити перед собою добру, справедливу, чесну людину, яка знає та вміє пояснити свій предмет. Для того, щоб відповідати всім вимогам, учитель повинен володіти набором певних якостей. До них належать: самоконтроль, вихованість, відповідальність, спостережливість, ввічливість, щирість, доброзичливість, прагнення до самовдосконалення, любов до дітей, дисциплінованість, ініціативність, уважність та гнучкість поведінки. Основним знаряддям педагога є його особистість, яка формує майбутній результат його практичної діяльності. Вимоги до педагога постійно підвищуються, а отже, змінюється оцінка його якостей [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній літературі накопичено чималий досвід з проблеми компетентності, яка була висвітлена в наукових працях Н. Бібік, О. Біляковської, Є. Бондаревської, Б. Гершунського, А. Хуторського, А. Щекатунової, Н. Розова, Н. Запрудського та ін. У роботах цих авторів компетентність пов'язується з рівнем освіченості фахівця і його загальнокультурною компетентністю, а також розглядається як складна система, що включає знання, уміння, навички та професійно-важливі якості спеціаліста. Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, А. Смирнова, С. Шишова, Р. Шаповал. Професійно-педагогічна компетентність вивчається у контексті проблеми реалізації особистісних характеристик вчителя, розвитку його професійної свідомості і рефлексії, динаміки професійного самовизначення [3].

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних особистісних якостей учителя в процесі формування професійно-педагогічної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічній науці А. Хуторський надає визначення поняттю «компетенція» як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, які задаються відносно певного кола предметів і процесів та є необхідними для якісної продуктивної діяльності відносно них. Набуття професійної компетентності починається з оволодіння педагогічною професією і охоплює декілька етапів професійного розвитку фахівця, протягом яких змінюються життєві та професійні плани, відбувається

перебудова структури особистості, визначається провідна діяльність, соціальна ситуація [1, с. 34].

Сукупність професійно необхідних якостей та інших особливостей вчителя визначається як професійна готовність до педагогічної діяльності. У її складі виділяють, з одного боку, психологічну, психофізіологічну і фізичну готовність, а з іншого – науково-теоретичну і практичну компетентність як основу професіоналізму [6].

У структурі особистості вчителя особлива роль належить професійно-педагогічній спрямованості. Вона є тим каркасом, навколо якого компонується основні професійно значущі властивості особистості педагога. Професійна спрямованість особистості вчителя характеризується, насамперед, наявністю інтересу до педагогічної професії і педагогічного покликання. Основою педагогічної спрямованості є інтерес до професії вчителя, який знаходить своє вираження в позитивному емоційному відношенні до дітей, до батьків, педагогічної діяльності в цілому і до конкретних її видів, у прагненні до оволодіння педагогічними знаннями й уміннями.

Якості особистості, що характеризують професійно-педагогічну спрямованість педагога, є передумовою і концентрованим вираженням його авторитетності. Якщо в рамках інших професій звично звучать вирази «науковий авторитет», «визнаний авторитет у своїй сфері» тощо, то у вчителя може бути єдиний і неподільний авторитет особистості [2, с. 10–16].

Д. Скворцова розглядає професійну компетентність педагога як його поінформованість й авторитетність, як властивість особистості, що дозволяє продуктивно вирішувати навчально-виховні завдання, розраховані, у свою чергу, на формування особистості іншої людини.

І. Зязюн вказував на те, що майбутньому педагогу необхідно працювати «над таким синтезом якостей і властивостей особистості, які дадуть змогу без зайвого емоційного напруження здійснювати свою професійну діяльність: педагогічний оптимізм, впевненість в собі як педагога, відсутність страху перед дітьми, вміння володіти собою, відсутність емоційного напруження, наявність вольових якостей (цілеспрямованість, самоволодіння, рішучість)» [6].

Ю. Калютін виділяє три групи особистісних якостей, котрі мають для педагога професійну значущість: розвиток емпатії, здатність до активного впливу на учня – динамізм особистості, який проявляється в ініціативі, гнучкості, різноманітті впливів і в можливості педагога ловити зміни ситуації і продумувати необхідну стратегію педагогічних впливів, педагог повинен володіти високорозвиненою здатністю «володіти собою» [3].

З огляду на зазначене можна стверджувати, що під професійною компетентністю педагога слід розуміти таку пошукову діяльність учителя, коли на основі бази знань, умінь, навичок та усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості він забезпечує оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості. Отже, професійна компетентність вчителя – це інтегрована властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для вчителя якостей, має високий рівень науково-

теоретичної й практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної взаємодії з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів. Розвиток професійної компетентності залежить від вчителя, оскільки він усвідомлено регулює стандарти своєї поведінки на основі набутого педагогічного досвіду.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок.

Професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога. Професійно компетентні вчителі успішно розв'язують завдання навчання й виховання, готують для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями; задоволені професією; досягають бажаних результатів у розвитку особистості учнів; усвідомлюють перспективу свого професійного розвитку; відкриті для постійного професійного навчання; збагачують досвід професії завдяки особистому творчому внеску; соціально активні у суспільстві; віддані педагогічній професії. Враховуючи актуальність і важливість досліджуваної проблеми вважаємо, що подальшого науково-теоретичного осмислення та практичного втілення потребують шляхи, форми та методи формування професійної компетентності педагогів під час підвищення кваліфікації.

Література

1. Бутенко Н. Компетенції сучасного викладача вищої школи в контексті реалізації його місії. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 34.
2. Дубасенюк О. А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. *Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства: зб. наук. праць молодих дослідників / за заг. ред. О. С. Березюк, Л. О. Глазунової*. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 10–16.
3. Кобзар Н. В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі. *Науковий вісник Донбасу*. 2010. № 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_3_5 (дата звернення: 18.03.2019).
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
5. Леонтян М. А. Поняття «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. Педагогіка*. 2012. Т. 188, Вип. 176. С. 73–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2012_188_176_18. (дата звернення: 18.03.2019).
6. Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. *Наука і освіта*. 2009. № 4. С. 93–94.